

Wolfner József

1856 január 8 - 1932 február 16

Singer és Wolfner Irodalmi Intézet RT.
rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyvéből

TARTALOM

Herczeg Ferenc
emlékbeszéde

Pekár Gyula,
a Petőfi-Társaság elnökének emlékbeszéde

Surányi Miklós
búcsúszavai
a Magyar Írók Egyesülete nevében

Kosáryné Réz Lola
búcsúszavai
a Magyar Írónők Egyesülete nevében

Dr. Keéri-Szántó Andor
a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete
elnökének emlékbeszéde

Bárczy István
búcsúszavai

Most történik először, hogy amikor beszámolunk egy év munkájáról, hiányzik az elnöki és vezérigazgatói székéből az, akinek ez a cég létét, virágzását, nagy hírnevét köszöni: Wolfner József. Február 16-ika, amikor kiragadta körünkből a halál, a legfájdalmasabb dátum ennek az intézetnek negyvenhét éves történetében, mert hiszen ennek az épületnek nemcsak tervezője és megépítője volt, hanem egyúttal legerősebb pillére. Negyvenhét évvel ezelőtt hűséges munkatársaival, id. Wolfner Józseffel és Singer Sándorral szinte semmiből alakította meg cégünket s az eredmény az, hogy intézetünk nem csak hazánk legtekintélyesebb kiadócégeinek sorába emelkedett, hanem munkálkodása hathatós tényezőjévé lett szellemi életünknek is és annak történetétől többé el nem választható. Emlékezzünk csak vissza, mi volt a magyar gyermekirodalom és ifjúsági irodalom 1889 előtt, midőn Wolfner József hozzáfogott ennek a parlagnak fölszántásához. Emlékezzünk vissza, mi volt a magyar szépirodalom műveinek sorsa 1885 előtt, amidőn Wolfner József megteremtette az Egyetemes Regénytárt s vele a mindenki számára könnyen hozzáférhető olcsó magyar könyv típusát. Gondoljunk vissza az Új Idők és Magyar Lányok alapítására (1895), amely vállalatok egészen új írói gárdát teremtettek és, ami nem kis fontosságú, népszerűsítettek. Wolfner József zseniális elgondolásában a kiadói sikeren túl mindig ott rejtőzött a vágy és akarat, hogy az anyagi eredmények biztosítása mellett ép oly eredményt érjen el a kultúra nagystílusú propagálása terén is. Ez a cél lelkesítette a modern tankönyv és oly népszerű tudományos munkák tervelésénél is, mint amilyen például Gáspár nagy földrajzi műve volt. Hasonló módon feküdt a szívében a művészetek népszerűsítése is. Ő minden tervében szorosan egyesíteni tudta a kiadói eredményt a kulturális céllal s tehetségének erejénél, fáradhatatlan munkásságánál fogva ez sikerült is. Ugyanilyen ritka intuíció vezette őt a még ismeretlen tehetségek, a célnak leginkább megfelelő dolgozótársak felfedezése kockázatos munkájában. Terjedelmes katalógus alakulna ki, ha fel akarnók sorolni csak fontosabbjait is azoknak az irodalmi műveknek és vállalkozásoknak, amelyekkel irodalmunkat gazdagította, közönségünket nevelte. Egész kiadói munkássága, bármily sokrétegű is, mégis egy vágású: Wolfner József stílusát tükrözi.

Egy ilyen életnek elmúlása a legfájdalmasabb veszteség, viszont a legértékesebb példa is. A természet rendjén senki sem változtathat, viszont nemcsak erkölcsi kötelesség, hanem a cég további virulásának érdeke is okosságban, kitartásban, munkában követni a példát, amelyet Wolfner József munkálkodása hagyott ránk. Miután mindenkinek, aki ez intézet kötelékébe tartozik, ő volt az igazi tanítómestere s azonkívül atyai gondozója is, bizonyos, hogy eszméi, elvei, lelkes kitartása átmentek az intézet vérkeringésébe s ha, sajnos, most már nélküle, de annál inkább az ő szellemének értelmében igyekszik munkáját folytatni.

Herczeg Ferenc emlékbeszéde

A lesújtott Wolfner-Farkas családon kívül, a rokonságon, munkatársakon, tisztviselőkön, jóbarátokon és áhítatos érdeklődőkön kívül van még valaki ebben a teremben. Egy fenséges gyászvendég: a magyar irodalom. A nemzetnek az a szellemi energiája, amely hétszáz esztendővel ezelőtt a halotti beszéddel tette meg első tántorgó lépteit, amelynek szárnya nőtt Balassa Bálint idejében és amely Petőfi és Jókai korában felszállott a világirodalom hegycsúcsaira. Az irodalomnak gyásza van, mert aki itt örök álmokra hunyt szemmel fekszik koporsójában, egyike volt minden idők legnagyobb magyar könyvkiadóinak.

Ki a nagy kiadó? Jó üzletember és azonkívül még valami. A hangsúly a *még valamin* van. A nagy kiadó: a hírnév hajnali kürtöse: új tehetségek felfedezője; a tüzek gyújtója, amelyek megolvasztják a közönség hidegségét; az alkotás titkos forrásainak megnyitója; hídépítő, aki összeköti a költő örök magányát a viharzó élettel; képviselője a költőnek a közönséggel és a közönségnek a költővel szemben.

Wolfner József nehéz viszonyok közt, nagy elmeéllel, aranyszívvel és acélos akaraterővel végezte hivatását. Mint Antaeus az anyaföldből, úgy ő polgári mivoltából szívta az erőt. Polgár volt. Nálunk, Magyarországon vannak nagy számmal nagyurak, vannak nagy számmal proletárok és bohémek, éppen csak az igazi polgár ritka. A polgár, akinek életcélja, méltósága és élvezete a munka.

Wolfner József átérezte azt az igazságot, amit Baudelaire így fejez ki: „Dolgozni kell, mert a munka kevésbé unalmas, mint a szórakozás”. Nos, ő sohasem unatkozott. Az ő élete a tervezés és alkotás tüzes kohójában égett el.

A vállalkozó szenvedélye szinte korlátlan, ha a vérbeli polgár lelki kényessége nem állít neki vaskorlátokat. Wolfner József elmúlt életére fényt vet, hogy ő, aki százezrével nyomatta a könyveket soha sem adott ki egyetlen könyvet sem, amely vétett volna a magyar nemzeti érzés és a valláserkölc ellen.

Ne feledjük: mikor ő pályáját kezdte, akkor az érzékiség egy cinikus hulláma lendült Párizstól Tokióig. És ne feledjük, ő akkor is törhetetlen magyar volt, mikor Budapesten irtó hadjárat folyt a nemzeti háromszín ellen. Hulljon erre a koporsóra sohasem hervadó virágesként gyönyörű elvhűségének emléke.

Sokan állunk most itt, e ravatal körül. Szemmel látható és láthatatlan alakban, élő és halott emberek. Sokan, akiket közös remények és gondok, közös kudarcok és diadalok kötöttek Wolfner Józsefhez. Engedjük előre a láthatatlanokat! Jókai Mór és Mikszáth Kálmán lapjainak munkatársai voltak. A Singer és Wolfner cég adta ki Ábrányi Emil, Justh Zsigmond, Kiss József, Lovik Károly, Makai Emil, Malonyay Dezső, Pósa Lajos, Szomaházy István, Tömörkény István összes munkáit. Ő jelentette meg Bársony István, Benedek Elek, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Szabolcska Mihály számos művét. Ime, a láthatatlan költők nagyszerű csapata vonul el lelki szemeink előtt. És a virágok, amelyek e szellemek kezéből a koporsóra esnek, ha láthatatlanok is, betöltik illatukkal a szíveket.

És most hadd búcsúzzanak a kiadótól élő munkatársai is, az Uj Idők, Magyar Lányok, Az Én Ujságom szerkesztői, a vállalat írói és tisztviselői, akik kétszáz magyar családot képviselnek. Az ő nevükben mondok Neked búcsút és köszönetet, öreg vezér! Isten hozzád! Te, aki életedben sohasem pihentél, nyugodjál békén Isten csendes kertjében!

Pekár Gyula,
a Petőfi-Társaság elnökének emlékbeszéde

A Petőfi-Társaság mélyen átértzett, hazafias gyásszal áll meg Wolfner József ravatalánál és hálátelt meghatottsággal vesz búcsút a kiadók ama nemesszívú, magyarlelkű nesztorától, aki eszményekkel ékes és jósággal tiszta életét a magyar gondolat, a magyar irodalom, a magyar könyv diadalra juttatásának szentelte.

Az egy igaz Mindenható, Ki az emberi szándékok és tettek bírāja és jutalmazója, megengedte neki, hogy ebben az ő nemes életművében, a magyar könyv, a mindig nemzeti irányú magyar könyv diadalában gyönyörködhessek. Ez lett e tiszta, nemes élet jutalmává, melynek működése mérföldkövet jelent a magyar literatura fejlődésében.

A Petőfi-Társaság, melynek hivatását a nemzeti magyar szellem hasonló eszményei irányítják, meleg elismeréssel hajtja meg zászlaját Wolfner József emléke előtt. Hisz nemcsak tagjaink legnagyobb részének volt ő a kiadója, de a közelmúlt sorsdöntő nagy és nehéz nemzeti pillanataiban ismét ő, Wolfner József volt az, aki a nemzeti magyar gondolat szóhozjuttatásáért hatalmas kiadói szervezetével síkra szállt. A Petőfi-centenáriumra, a Petőfi-Évkönyvre és a Petőfi-Társaság ama 18 kötetére gondolok, melyek a magyar nemzeti szellem örökké integer szabadságának és fölényének oly önérzetes és öntudaterősítő bizonyítékaivá lettek. Akkor, amikor senki sem vállalkozott a nemzeti magyar irány e könyvészeti hatalmas manifesztációjára, Wolfner József a Petőfi-Társaság mellé állt és e műve is diadallá lett, a Petőfi-Társaság és az ő diadalává. A hálás Petőfi-Társaság sohasem fogja ezt elfelejteni annak a Wolfner Józsefnek, akinek ravatalánál a gyásznak e lesújtó pillanatában ünnepélyes köszönetünket tolmácsolom.

És most, ezek után, kedves jó Pepi, régi barátom, mint ember az emberhez, szív a szívhez, lélek a lélekhez, hadd szóljak Hozzád, Hozzád, aki csupa szív, csupa lélek és talpig ember, igaz ember, igaz barát voltál. Szív! A Te szíved a jóság, a jótékonyság és főként az anonim jótékonyság szentélye volt. Lélek! A Te lelked annyi küzdelmen át is mindvégig oly tiszta tavaszi virány maradt, mint az örökké friss virágcsokor ott az íróasztalodon, amelynek rózsáit a legkonkrétebb tárgyalások közepette is mindig oly szeretettel szeretted rendezgetni, igazítani a vázában. Az ily ember csak a szép, az igaz, a jó apostola lehet. S Te ilyen voltál.

Voltál! Keserű szó. De mi érezzük: a Te emléked nem halt meg testeddel, hanem lelkedtől tápláltan élő marad. Te immár ott állasz az egy igaz és örök Mindenható előtt és mire a földi vándor ideér, már lefoszlik róla a földi hívságok minden kicsinyes és fölösleges öltözete. Az a Mindenható nem azt kérdi tőled, eszes voltál-e, ügyes voltál-e, sikeres volt-e a pályád. Nem. Isten előtt csak egy a döntő szó: *jó volt-e? Igaz voltál-e?* Az örökkévalóság ítélőszéke előtt ez a döntő s a Te lelked emelt lélekarccal állhat Teremtőd, az emberiség közös Atyja elé. Mögöttesd mi, gyászolók imára font kézzel tanúsítjuk ezt és az ámennel zsolozsmásan mormoljuk: *sit levis terra tibi*, legyen neked könnyű a föld!

Emléked örökzöldjének árnyékában virág nőjjön sírhalmodból, tisztakelyhű, jóságillatú virágok, melyekben életed éltető szimbólumra talált.

Vale, az egy igaz Mindenható veled!

Surányi Miklós
búcsúszavai
a Magyar Írók Egyesülete nevében

A Magyar Írók Egyesülete küldött ide engem, a magyar írók nagy barátjának koporsójához. Íróemberek üzenetét hozom.

Édes Pepi bátyám! Te jól ismeresz minket, hiszen majdnem ötven évig vesződtél velünk. Te éppen olyan biztos kritikával olvastál a lelkünkben, mint a könyveinkben. Azt hiszem, tökéletesen tudtad azt is, hogy egyikünk titokban, másikunk fennhangon hirdetve, de valamennyien nagyra tartottunk Téged és őszinte szeretettel és respektussal néztünk Rád mindig.

Mi, írók, ismerjük az emberi lelket, Te az írók lelkét ismerted és csalhatatlan szemmértéked volt annak megítélésében, hogy mennyit ér bennünk az író és mennyit az ember. Ezért most bizonyosra vesszük, hogy elhiszed, amit a magyar írók üzennek Neked. Tudd meg, hogy olyan mély fájdalommal, olyan őszinte elfogultsággal és olyan eltitkolhatatlan ellágyulással sírunk utánad, mint az Édesapánk után.

Mindössze ennyit akartunk mondani Neked ezen az utolsó tisztelgésen, amikor még beszélhetünk Veled, édes jó Wolfner József apánk.

Kosáryné Réz Lola
búcsúszavai
a Magyar Írók Egyesülete nevében

Aki sokat fáradt és sokat dolgozott, annak jól esik a pihenés. Ha valakit az Isten azzal áld meg, hogy sok emberrel tehet jót és ha ő ráadásul még keresi is az alkalmat, hogy jót tehessen az emberekkel, akkor könnyű lélekkel léphet az Úr elé. Ha mindenki, aki szerette és tisztelte Wolfner Józsefet és hálát érzett iránta, csak egyetlen imás sóhajjal gondol rá ebben az órában, akkor nagyon szép virágokkal lehet teleszórva az útja. Mi is ájtatosan imádkozunk, kérve Istent, adjon neki békés, csendes pihenést a munkás, hosszú élet után. A magyar írók kegyeletét hoztam el Wolfner József sírjához.

Dr. Keéri-Szántó Andor
a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete
elnökének emlékbeszéde

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete nevében búcsúzom Tőled, Wolfner József, szeretett díszelnökünk. Hitet akarok tenni amellet az összes könyvesek és magam nevében, hogy mennyire szerettünk, mennyire tiszteltünk és mennyire értékeltünk.

Szerettünk, mert szeretetreméltóságod Nálad nem annyira külsőségekben jelentkezett, hanem mélyebb egyéniségedben gyökeredzett. Emberséges jóakaratnak, emberséges jóindulatnak nevezhetjük inkább ezt a szívderítő és szívmelegítő tulajdonságodat. Az eseteknek titokban támogatója, minden jó és nemes ügy lelkes harcosa, érdemes irodalmi irányok áldozatkész felkarolója és útegyengetője, barátainak gondos, szerető és figyelmes bajtársa, alkalmazottaidnak atyai barátja, ellenségeidnek bölcs és lovagias ellenfele voltál. Ezért szerettünk.

Tiszteltünk, mert tiszteletreméltó voltál, tiszteletet parancsoló volt külső, ápoltság és gondozott megjelenésed, csak úgy, mint belső, ápoltság és tiszta lényed. A tágas, napfényes, virágdíszes miliő épűgy lényedhez tartozott, mint érintkezésed csiszolt formái. Az irányában és kifejezési módjában előkelő, úri magyar nemzeti irodalom engedményeket nem ismerő, fanatikus szerelmese voltál mindenkoron, akit erről az útról sem a pillanatnyi, anyagi megfontolások, de még a különböző világnézeti áramlatok sem, soha, egy percre eltéríteni nem tudtak. Ezért tiszteltünk.

Nagyon becsültünk és sokra értékeltünk, mert törekvéseid becsületesek, célkitűzéseid pedig értékesek voltak. Még egész ifjú voltál, amikor a régi, elavult iskoláskönyvek helyett új, friss, nemzeti érzésű, élő, fiatal írók által írt olvasókönyveket adtál ki és hervadhatatlan érdemeket szereztél ezzel fővárosunk magyarosodása körül. A gyermekekkel való foglalkozásból fakadtak a gyermek- és ifjúsági lapok és ezekkel karöltve jelentetted meg a remekebbnél remekebb magyar ifjúsági könyveket.

De a gyermekek kinőttek a kezéd alól, felserdültek, az ifjakból férfiak, a hajadonokból asszonyok lettek. Céltudatos utadon egy lépéssel előbbre kellett menned. Az ifjúsági lapok mellett jelentős szépirodalmi folyóirat, az ifjúsági könyvek mellett a fiatal magyar regényirodalom remekei kerültek gyors egymásutánban kiadásra. Most már világossá vált mindenki előtt célkitűzésed: az egész magyar úri középosztály szellemi szükségletének a kielégítése a bölcsőtől a sírig volt a nagy cél, eredménye pedig hatalmas kiadvállalatod, amely fennen fogja nevedet hirdetni.

Most elmentél tőlünk, hogy helyet foglalj a nagy magyar kiadók Pantheonjában, a Ráth Mórok, a Révai Jánosok és a Ranschburg Viktorok között.

Nagyot alkottál, becsületes munkát végeztél, most pihenj nyugodtan!

Bárczy István

búcsúszavai

Wolfner József barátai nevében jöttem búcsút mondani a mi Pepi barátunknak, a legkedvesebb, leghívebb és legjobb barátunk. Az emberi életnek nagy isteni áldása a barátság, de Wolfner Józsefnél a barátság többet jelentett a szokottnál. Talán az ő hosszú özvegysége alapul szolgált erre, de azt hiszem, inkább az ő lelki adottsága, hogy őnála a barátság, majdnem azt mondhatnám, mindenek felett állt. Ő valóságos kultuszt űzött a barátságból. Az ő barátai családtagok voltak, úgy szerette őket, mint saját családjának tagjait. Mi voltunk a „választott rokonok” és ez a goethei választott rokonság is eljött ide, hogy búcsút mondjon az ő felejthetetlen barátjának. Akik itt megjelentek, sokan vannak, sokan szerették őt, de mint előbb Herczeg Ferenc mondta, láthatatlanok is vannak itt jelen s éppen úgy vannak itt láthatatlan barátok is, akik már előbb elköltöztek oda, ahol most tárt karokkal várják az ő szeretett barátjukat. Azt tartják, hogy igazán csak az hal meg, akit elfelejtenek. Ha ez igaz, akkor Wolfner József nem halt meg, mert az ő egyénisége, az ő baráti szíve s az ő emléke mindig élni fog, amíg azok élnek, akik őt szerették s így válik igazzá, bebizonyította, hogy a szeretet erősebb, mint a halál.

Kedves Pepi barátom, mi elbúcsúzunk Tőled. A Te virágokat, szépet szerető lelked találjon megnyugvást és a mi szeretetünk száll Veled oda, ahova Te mégy.